

BÖLÜM 1

CUMHURİYET'İN EĞİTİM POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE SAĞIR, DİLSİZ VE KÖRLER OKULLARININ GELİŞİMİ

Serap KURT KAYSERİLİ¹

GİRİŞ

Engellilik, bireysel işlevsellik ile toplumsal/çevresel düzenlemelerin kesişiminde oluşan bir olgudur. Eğitim tarihi açısından bakıldığında, sınıflandırma yaklaşımları ve mevzuat mimarisi, engelli çocuk ve gençlerin eğitime erişimindeki temel belirleyenlerdir.

Engellilik, sağlık deneyimi çerçevesinde ortaya çıkan bir yeti kaybının, bireyin normal kabul edilen sınırlar içerisinde herhangi bir etkinliği yerine getirme kapasitesini kısıtlaması veya tamamen ortadan kaldırması durumunu ifade etmektedir. Belirsiz, değişken ve kimi zaman keyfi görünen “disability” kavramı için, yeti yitimi ile özürlülük arasındaki bağlantıyı kurmak görece kolaydır. Engellilik, organ ya da işlevsel bir mekanizmanın karşıtı olarak, bireyin performansı bakımından standart kabul edilenden sapmayı ifade etmektedir. Söz konusu durum, geçici veya kalıcı, geri döndürülebilir ya da geri döndürülemez, ayrıca ilerleyici yahut gerileyici bir özellik gösterebilir. Doğrudan yeti kaybının sonucu olarak bireysel düzeyde ortaya çıkmakta ve kişinin deneyimlediği rahatsızlığın nesnelleştirilmiş biçimini yansıtmaktadır. (Güloğlu, 2022).

Engellilik, ortaya çıkış nedenleri ve kaynakları dikkate alınarak iki temel başlık altında ele alınmaktadır. Bu doğrultuda engelli bireyler; hafif engelli, ağır engelli ve bakıma muhtaç engelli olmak üzere üç ana grupta sınıflandırılmaktadır. Bunun yanı sıra engel türleri; ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma, süregen ve zihinsel engellilik şeklinde kategorize edilmektedir. Söz konusu engel türleri doğuştan olabileceği gibi, doğum esnasında ya da sonradan da ortaya çıkabilmektedir. (Yavuz & Tüccar, 2023).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, skaysirili@agri.edu.tr,

ORCID iD: 0000-0003-0557-0136

DOI: 10.37609/akya.3827.c1110

SONUÇ

1927-1960 döneminde özel eğitim alanındaki gelişmeler, Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme ve toplumsal eşitlik hedefleriyle yakından ilişkilidir. Osmanlı'dan miras kalan sınırlı kurumsal yapı, Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet desteği ve bireysel girişimlerle yeni bir ivme kazanmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurumsallaşmanın temelleri atılmış, öğrenci sayılarında düzenli bir artış gözlenmiştir. Bununla birlikte, kadın öğretmen eksikliği dikkat çeken bir sorun olarak öne çıkmıştır.

II. Dünya Savaşı'nın zorlu koşullarına rağmen, 1938-1950 döneminde öğrenci ve öğretmen sayılarında düzenli bir artış yaşanmış, özellikle kadınların eğitime katılım oranları düzenli bir biçimde yükselmiştir.

1950-1960 yılları arasında özel eğitim, hem sayısal hem de nitelik açısından en hızlı ilerlemesini yaşamış, öğrenci-öğretmen oranlarında belirgin düzelme sağlanmış ve mezun öğrenci oranları artmıştır.

Genel olarak bakıldığında, sağır-dilsiz ve körler eğitimi Cumhuriyet tarihi boyunca yalnızca pedagojik bir mesele değil, aynı zamanda sosyal politika, toplumsal cinsiyet rolleri ve modernleşme süreciyle birlikte ilerleyen bir alan olmuştur. 1951'de özel eğitim kurumlarının Millî Eğitim bünyesine alınması ise günümüzdeki kaynaştırma eğitimi ve destek hizmetlerinin temelini oluşturmuş, böylece özel eğitim toplumsal bütünleşme hedefi doğrultusunda kurumsallaşmıştır.

KAYNAKLAR

- Altay, S., & İra, N. (2016). Special Training in the First Years of the Republic: The School of the Deaf, the Dumb and the Blind in Izmir (1923–1938). H. Arslan, M. İçbay, & C. Reggiero (Dü) içinde, *Research on Humanities and Social Sciences Communication Social Sciences Arts* (s. 131–144). Frankfurt : Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften.
- Arı, A. (2022). Türkiye'de Engellilik ve Engellilerin Eğitimi Üzerine Bir Derleme. *Humanistic Perspective*, 4(3), s. 589–605.
- Arslan, Y. (2021). Geçmişten Günümüze İşitme Engellilerin Eğitimi ve Türk İşaret Dilinin Rolü. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8(1), s. 163–178.
- Balcı, S. (2014). Sultan II. Abdülhamid Devrinde Engelli Eğitimi (1889–1909): Sağır Dilsiz ve Körler Mektebi. *Sultan II. Abdülhamid Sempozyumu: Sosyo-Ekonomik Hayat-Eğitim Bildiriler* (20–21 Şubat 2014, Selanik) (s. 285–324). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- BCA. (1925, 07 01). Rum emval-i metrukesinden olup İskan Müdüriyetine verilmiş olan binanın İzmir Dilsiz ve Körler Mektebi'ne tahsisi ile okula ait binaya Müdüriyetin nakli. *BCA*, 14-43-5. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/BelgeGoster.aspx?ItemId=33480&Hash=7A-79EFEE4F0BBED7ACAA6593E5B470DB5A96656252647FCD63AD6A0A08DD1B8D&Mi=0> adresinden alındı
- Çağlar, D. (1982). Cumhuriyet Devrinde 1981'e kadar Özel Eğitim. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 15(1), s. 322–334.
- Çitil, M. (2012). *Yasalar ve Özel Eğitim*. Ankara: Vize Yayıncılık.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim Araştırmaları (1923-1960)

- Çitil, M. (2020). Özel Eğitim Alanının Kavramsal, Tarihsel ve Yasal Temelleri. U. Sak, & S. Toraman (Dü) içinde, *Türkiye’de Özel Eğitim Hizmetleri* (s. 11-47). Ankara: MEB Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü, D. (1964). *İstatistik Yıllığı 1960-1962*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Devlet İstatistik Enstitüsü, D. (1967). *Milli Eğitim Hareketleri 1927-1966*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Dinçel, A. (2022). Atatürk Dönemi Sağır ve Dilsiz Kongrelerinin Türk Basınına Yansımaları (1930–1938). *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18(36), s. 1063–1100.
- Güloğlu, K. (2021). Tarihi Süreçte Dünyada ve Türkiye’de Engelliliğin Değişimi ve Gelişimi. T. Güloğlu, & E. S. Kala (Dü) içinde, *Değişen Dünyada Sosyal Politika* (s. 187–212). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Güloğlu, K. (2022). Engellilik Hakkında Kavramsal Karmaşanın Nedenleri ve Türkiye’deki Durum. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 33(1), s. 291–315.
- Gündüz, M. (2014). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Engelli Eğitimi Üzerine Gelişmeler. *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 10(31), s. 5-14.
- İnar, Y. (2020). Yerel yönetimlerce Engellilere Sunulan İstihdam Hizmetleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelliler Müdürlüğü Örneği . *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(78), s. 429–453.
- İstatistik Genel Müdürlüğü, İ. (1948). *Küçük İstatistik Yıllığı 1948*. Ankara: İstatistik Genel Müdürlüğü Yayınları.
- İstatistik Genel Müdürlüğü, İ. (1961). *1959 İstatistik Yıllığı*. Ankara.
- RasmiGazete. (1957, 02 13). *Rasmi Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9534.pdf> adresinden alındı
- RasmiGazete. (1949, 06 08). *Resmi Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7227.pdf> adresinden alındı
- RasmiGazete. (1951, 08 09). *Resmi Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7880.pdf> adresinden alındı
- RasmiGazete. (1964, 07 31). *Resmi Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11768.pdf> adresinden alındı
- Sağlam Tekir, H. (2016). Toplumsal Hayatta Karşılaştıkları Zorluklarla Osmanlı Devleti’nde Sağır, Dilsiz ve Âmâlar. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 3(7), s. 59-71.
- Subaşıoğlu, F., & Atayurt Fenge, Z. Z. (2019). Dünyada ve Türkiye’de Görme Engellilik: Zaman Çizelgesi. *DTCF Dergisi*, 59(1), s. 595–645.
- Şimşek, K. (2020). Osmanlı Devleti’nde Engelli Eğitimi. R. Aydın, İ. Keskin, & N. Z. Yelçe (Dü) içinde, *Engellilik Tarihi Yazıları* (s. 385-396). İstanbul : İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Ünlü, S., Bağcıvan, A., & Kara, B. (2022). Geçmişten Günümüze Türk Kültüründe Engelli Anlamlandırılmaları. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 6(1), s. 96-130.
- Yavuz, E., & Tüccar, E. (2023). Engelli Bireylerde Umutsuzluk Düzeyinin Sosyal Hizmet Perspektifiyle İncelenmesi. *ESAM Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), s. 160–187.